

може бути застосована до науково-педагогічних та наукових працівників у разі порушення ними вимог академічної доброчесності. Водночас, законодавець визначає й інші види юридичної відповідальності за порушення академічної доброчесності за діяння (активні дії чи бездіяльність), визначені в Законі України “Про освіту”. Це, у свою чергу, повинно стимулювати суб’єктів освітніх правовідносин дотримуватись вимог академічної доброчесності.

Література:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/card2#Card> (дата звернення: 13.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-331-9-39>

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Бундак О.А.

*кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри права та фінансів,
заступник директора з науково-методичної роботи
ВСП ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Луцький інститут розвитку людини,
м. Луцьк, Україна*

Запропонована тематика наукової розвідки не є абсолютно новою та невідомою. XXI століття надає величезні можливості писати все і всім, проте наскільки така робота буде якісною та науково обґрунтованою, залежить від автора роботи. Адже не секрет, що маючи доступ до засобів комунікації, живучи в глобалізованому суспільстві, людина отримує велику спокусу «щось писати» і саме розуміння «власної відповідальності» повинне лежати в основі особистісного підходу до наукової роботи будь-якого характеру.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1, ст. 42]. Отже, академічна доброчесність – багатовимірна категорія, яка є важливою складовою сучасного освітнього середовища, що відображає сукупність етичних і моральних норм, які регулюють наукову діяльність і є дієвим інструментом забезпечення і посилення якості вищої освіти загалом.

Окреслена проблематика є предметом різностороннього дослідження низки різнофахових науковців та об'єктом розгляду наукових заходів: конференцій, семінарів науково-практичного спрямування, тренінгів, наукових розвідок, шкіл молодих науковців тощо [2–17].

Академічна доброчесність своїм корінням сягає в давні часи, коли ідея істини і знань була важливою для розвитку людства.

У давньогрецькому світі, зокрема в Афінах, де народився і розцвів античний грецький університет, академічна доброчесність була основою філософської та наукової діяльності. Однією з ключових концепцій академічної доброчесності в античній Греції було прагнення до пошуку істини. Такі філософи, як Платон і Аристотель, вели активний діалог та обмінювалися ідеями у своїх академіях і ліцеях. Вони вважали, що науковці та дослідники повинні бути віддані пошуку знань та правди, незалежно від політичних чи релігійних впливів, а тому прагнули розвивати спільний розум і об'єктивність в дослідженнях. У цьому контексті академічна доброчесність включала у себе відданість пошуку істини, відкритість до інших точок зору і обов'язок ділитися знаннями.

Платон, у своїй роботі «Республіка» висловив ідею, що філософи повинні бути пастухами світу, які дбають про духовний розвиток суспільства, підкреслюючи важливість пошуку істини та знань через діалог і обговорення. Ця ідея пошуку істини, яка лежить в основі академічної доброчесності, передбачала, що наука та освіта повинні ґрунтуватися на об'єктивності. Платон прагнув до створення інтелектуального середовища, де істина шукається через розум і обговорення, а не диктується ззовні.

Аристотель у «Етиці Нікомаховій» розглядав справедливість як важливу моральну цінність. Філософ вважав, що справедливість полягає у здатності робити правильні рішення і діяти відповідно до закону. А ідея справедливості викликає важливий аспект академічної доброчесності: дотримання правил та етичних стандартів. Академічна доброчесність передбачає, що науковці та студенти повинні діяти справедливо, дотримуючись правил цитування, уникати плагіату та представляти свої результати досліджень чесно.

У Китаї академічна доброчесність має власні традиції, які відображають культурний і філософський контекст. Засновник конфуціанства, Конфуцій, покладав основну увагу на моральну цілісність та гармонію в суспільстві. Учені вважали своєю обов'язковою моральною практикою розвивати свої вміння та знання, а також сприяти гармонії в суспільстві. Вивчення класичних текстів та етичних норм було важливою частиною академічної підготовки. В Китаї здійснювалися покарання до людей, які не дотримувалися академічної доброчесності, зокрема, в період правління династії Хань (206 до н. е.–220 н. е.), в Китайській імперії, при вступі на державну службу

працівник повинен був складати тести. «Люди, які вдавались до шахрайства та були виявленні в ньому, були покарані. Їм заборонялось продовжувати іспит, та проходити його наступного разу» [15, с. 164].

В епоху середньовіччя академічна доброчесність знайшла свій вираз у вченні ісламського світу, де університети вели свою діяльність відповідно до принципів чесності і справедливості. Вчені Багдадського халіфату створили великі бібліотеки, такі як «Будинок мудрості», де зберігалися рукописи та тексти з різних галузей знань [18]. Важливим аспектом академічної доброчесності в ісламському світі була концепція іджтіхаду, що передбачала інтерпретацію релігійних і правових текстів науковцями з метою виявлення істини. Це сприяло розвитку наукових досліджень і вільному обміну ідеями.

Проте з погляду історії, саме період Середньовіччя і був тим «темним періодом», коли людство послуговувалося творами, документами (різними паперами) писаними від руки, що давало можливість робити багаторазові копії, видаючи їх за свої. Тим більше, наукові дослідження проводилися в іншій площині та в інших форматах. Адже поширеними були переписи книг чи написання нових з посиланням на античних філософів та цитуванням висловлювань святих отців церкви, що аж ніяк не могло розглядатися як плагіат у тогочасному суспільстві.

Після періоду темряви та середньовіччя в Європі наступив Ренесанс, а потім Просвітництво, які характеризувалися зростанням інтересу до науки і освіти. Університети стали важливими центрами, де практикувалася академічна доброчесність, яка проявлялася у вільному обміні інформацією, публічною доступністю знань, прозорістю у науковій діяльності та поширенням друкованих книг. Академічна доброчесність була закріплена в кодексах етики та нормах поведінки науковців. Важливим стало цитування джерел і чесність у представленні результатів досліджень.

Зокрема, родоначальник німецької класичної філософії Іммануїл Кант вніс свій вклад у філософські корені академічної доброчесності через впровадження поняття категоричного імперативу. Він стверджував, що дії повинні бути морально обґрунтованими і універсальними, що в свою чергу означає, що науковці та студенти повинні вести себе так, ніби їхні дії стануть загальними правилами для всіх. Ця ідея відображається в академічній доброчесності через вимогу до стандартів поведінки та етичних норм, які є загальноприйнятними в науковому співтоваристві. Дотримання цих норм дозволяє забезпечити довіру до науки та освіти [19, с. 57].

XIX–XX століття, які характеризуються розвитком комунікаційних технологій, розширили можливість доступу до знань, але з іншого боку, збільшили ризик використання інформації без належної атрибуції. Тобто з'явилися нові можливості для плагіату та недобросовісного цитування. Все це викликало до життя створення та

реалізацію різних документів, якими керувалися ЗВО: «Етичних кодексів», «Кодексів академічної чи наукової етики», «Політики академічної доброчесності» тощо. Проте їх дотримання залежало від самої системи освіти, ставлення професорсько-викладацького складу до виконання внутрішніх документів та специфіку наукової атмосфери в закладі освіти.

В умовах глобалізації науки та освіти, з'явилися міжнародні організації та стандарти, які регулюють академічну доброчесність та етику досліджень [20–22].

Використання технологій та доступ до масштабних джерел інформації створили нові виклики для академічної доброчесності, тому сучасні дослідники повинні бути особливо обережними та відповідальними у своїй діяльності. Зростання конкуренції в академічному світі призвело до конфліктів інтересів та етичних дилем. Науковці та дослідники стали стикатися з питаннями, пов'язаними з правами на інтелектуальну власність, авторськими правами та розповсюдженням результатів досліджень. Але ця сторона академічної доброчесності не є предметом нашої розвідки.

Сьогодні академічна доброчесність є необхідною складовою будь-якої цивілізованої суспільної діяльності, яка допомагає забезпечити розвиток науки та освіти на основі довіри, а також гармонії між ідеалами духовного розвитку та наукового пошуку знань. Тому одним з найважливіших чинників розвитку науки та показником якості освіти у XXI столітті є поширення та дотримання академічної доброчесності серед всіх учасників освітнього процесу. Адже академічна доброчесність завжди була фундаментом науки і освіти, незалежно від епохи та культурного контексту.

Отже, історія академічної доброчесності свідчить про те, що цей етичний принцип має столітні коріння і є невід'ємною частиною розвитку науки та освіти. Від античних філософів до сучасних дослідників, прагнення до істини, чесності та етичної поведінки завжди були важливими цінностями.

Сучасний світ зацікавлений на глобальному обміні знаннями і співпраці між вченими з різних країн та культур. У цьому контексті академічна доброчесність залишається ключовим фактором забезпечення довіри до наукової та освітньої діяльності. Вона слугує фундаментом, на якому будуються нові знання та досягається науковий прогрес.

Перші концепції академічної доброчесності в різних культурах і епохах спільно вказують на важливість дотримання моральних і етичних норм у науці та освіті. Незалежно від культурного контексту, академічна доброчесність завжди була важливою для забезпечення об'єктивності та пошуку істини у наукових та освітніх дослідженнях. Досягнення академічної доброчесності в античній Греції, Китаї та Індії

стали важливими вкладами у розвиток наукового та освітнього процесу і вплинули на сучасну концепцію академічної доброчесності.

Спільним елементом цих різних концепцій була відданість пошуку знань та розвитку, дотримання моральних інструкцій та прагнення до гармонії в суспільстві. Вони відображають загальну переконаність у важливості об'єктивності у науковому та освітньому процесі.

Сучасний світ покладає великі надії на академічну доброчесність, як фактор очищення науки та внутрішній фільтр для справжніх науковців. Наразі існують етичні кодекси та стандарти для дослідників, студентів та викладачів, які визначають правила гри в науці та освіті. Дотримання академічної доброчесності включає у себе запобігання плагіату, чесне цитування джерел, відсутність фальсифікації результатів досліджень та відкритий обмін інформацією.

Усі ці концепції інформують сучасну наукову та освітню спільноту та нагадують нам, що академічна доброчесність є необхідною складовою будь-якої цивілізованої суспільної діяльності.

Хотілося б завершити нашу розвідку словами. В. Сацика «Доброчесність в сучасному цивілізованому суспільстві є тим наріжним каменем, який складає фундамент внутрішньої гармонії людини, стійкість її характеру та послідовність морального образу» [17].

Література:

1. Закон України «Про освіту» редакції від 09.08.2019 року. Стаття 42. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm

2. Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 10.08 – 18.09.2020) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. Варшава, 2020. 182 с.

3. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. К.; Таксон, 2016. 234 с.

4. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

5. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К. : Таксон, 2016. 234 с.

6. «Академічна доброчесність у вищій школі: виклики та інструменти впливу». Конференція *Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (25 червня 2023 р.)*. URL: (АЮКУ)<https://nlu.edu.ua/uni/akademichna-dobrochesnist-u-vyshhij-osviti-vykyky-ta-instrumenty-vplyvu/>

7. «Академічна доброчесність. Виклики сучасності». Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих учених (20–21 квітня 2023 р.). Українська академія друкарства. URL: <https://pmtp.uad.lviv.ua/mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferentsiya-studentiv-ta-molodyh-uchenyh-akademichna-dobrochesnist-vyklyky-suchasnosti-2023-r/>

8. «Академічна доброчесність: практики українських ВНЗ». Конференція. Науково-технічна бібліотека КПІ ім. Ігоря Сікорського (20 квітня 2017 р.) URL: <https://kpi.ua/2017-04-20-conference>

9. Академічна доброчесність: виклики сучасності / збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 1 – 13.10.2018). Варшава, 2018. 162 с. URL: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/09/akademichna-dobrochesnist_naukovi-es.pdf

10. Тицька Я. «Академічна доброчесність» та «Академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 11. С. 192–195.

11. Малогулко Ю. В., Затхей М. В. Проблеми академічної доброчесності в вищих навчальних закладах. Знання. Освіта. Освіченість : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. з різноманітних проблем сучасної освіти, 28–29 вер. 2018 р. URL : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/ISSN2522-185X>

12. Чумак О. В. Концепт категорії академічної доброчесності у вищій освіті. Теорія та методика управління освітою. 2017. № 2 (20). URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v2_17%D0%A7%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BA.pdf.

13. Іщенко Т. Д., Шишкіна Г. В., Ніколаєва І. В. Академічна доброчесність як складова забезпечення якості освіти. АгроТерра. 2018. № 2 (5). С. 19–23.

14. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньонауковому просторі: проблеми та соціальні загрози. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. Вип. 24. С.122-129.

15. Яригіна Н. М. Історичний дискурс академічної доброчесності. Наука та освіта в дослідженнях молодих учених : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. для студ., аспірантів, докторантів, молодих учених, Харків, 13 трав. 2021 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. Харків, 2021. С. 163–165.

16. Шейко К. В. Академічна доброчесність як структурний елемент якісної вищої освіти. Наука та освіта в дослідженнях молодих учених : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. для студ., аспірантів, докторантів, молодих учених, Харків, 13 трав. 2021 р. / Харків. нац.

пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. Харків, 2021. С. 166–172.

17. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichnadobrochesnist-mifichna-kontsepsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennyayakosti-vishchoji-osviti>.

18. https://hmn.wiki/uk/House_of_Wisdom

19. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Філософія : підручник. 2ге вид., допов. і переробл. Х. : Право, 2012. 312 с.

20. Сервіс перевірки на плагіат Unicheck : веб-сайт. URL: <https://unicheck.com> Про освіту: Закон України від 5 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

21. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 груд. 1984 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

22. Крок за кроком до нової академічної культури (за результатами року роботи Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP). URL: <https://americancouncils.org.ua/programs/proekt-spriyannja-akademichnij-dobrochesnosti-v-ukraini-saiup/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-331-9-40>

ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ПЕРШОГО НАУКОВОГО СТУПЕНЯ «ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ» В УМОВАХ ВІЙНИ

Вакуленко В.Л.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту
імені професора Й.С. Завадського*

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Значимість питання академічної доброчесності для сучасних закладів вищої освіти (далі – ЗВО) підтверджується безперервною увагою глобальної спільноти до загально визначених етичних цінностей, таких як чесність, відповідальність, довіра, повага та справедливість [1]. Розвиток науково-дослідницької компетентності ґрунтується на принципах орієнтації на здобувача освіти, впровадженні індивідуальних освітніх траєкторій, встановленні взаємозв'язку між теоретичними знаннями та практичним застосуванням, наданні академічної волі і дотриманні етичних норм в науковій роботі [2].

Під академічною доброчесністю розуміють дотримання набору етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», цим